

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Irena LIPOWICZ

Warszawa, 25. I. 2012

RPO-693838 - I/12/KML

00-090 Warszawa Tel. centr. 22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 22 827 64 53

Pan

Donald Tusk

Prezes Rady Ministrów

Aleje Ujazdowskie 1/3

00-071 Warszawa

Szanowny Panie Premierze,

W związku z licznymi wątpliwościami jakie wywołała informacja o planowanym na dzień 26 stycznia 2012 r. podpisaniu przez Polskę umowy handlowej dotyczącej zwalczania obrotu towarami podrobionymi (ACTA), pragnę przedstawić Panu Premierowi stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich w tej sprawie.

Rozwój nowych technologii, mający wpływ na znaczną specjalizację poszczególnych gałęzi prawa, nierzadko skutkuje utrudnieniami w prowadzeniu otwartego dialogu nad rozwiązaniami legislacyjnymi mającymi często niebagatelny wpływ na sferę praw i wolności człowieka i obywatela. Brak zrozumienia złożonych technicznych zagadnień oraz trudności w przewidzeniu konsekwencji przyjęcia poszczególnych rozwiązań wpływają na jakość debaty publicznej oraz trudności komunikacyjne pomiędzy organami władzy publicznej, a obywatelami. Nawet wobec tych trudności nie należy jednak zapominać o ramach prawnych, jakie dla działalności organów państwa wprowadza Konstytucja Rzeczypospolitej Polski z 1997 r.

W pierwszej kolejności należy w tym kontekście wspomnieć o zasadzie zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa będącej elementem normatywnej treści wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP zasady państwa demokratycznego państwa prawnego, która zgodnie z poglądami utrwalonymi w doktrynie prawa konstytucyjnego, dotyczy nie tylko prawa przez państwa stanowionego, ale także sankcjonowanego w trybie przepisany w Konstytucji, co odnosi się również do prawa międzynarodowego.

Zgodnie z poglądami Trybunału Konstytucyjnego, „zasada zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa opiera się na pewności prawa a więc takim zespole cech przysługujących prawu, które zapewniają jednostce bezpieczeństwo prawne; umożliwiają jej decydowanie o swoim postępowaniu w oparciu o pełną znajomość przesłanek działania organów państwowych oraz konsekwencji prawnych, jakie jej działania mogą pociągnąć za sobą. Jednostka winna mieć możliwość określenia zarówno konsekwencji poszczególnych zachowań i zdarzeń na gruncie obowiązującego w danym momencie stanu prawnego jak też oczekiwać, że prawodawca nie zmieni ich w sposób arbitralny. Bezpieczeństwo prawne jednostki związane z pewnością prawa umożliwia więc przewidywalność działań organów państwa a także prognozowanie działań własnych.”
(P 3/00)

Należy się w tym miejscu zgodzić z opinią Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych z dnia 23 stycznia 2012 r., zgodnie z którą podpisanie i ratyfikacja konwencji ACTA nie nałoży na polskiego ustawodawcę bezpośredniego obowiązku nowelizacji obowiązującego prawa, lecz z pewnością nastąpią w systemie prawa polskiego zmiany spowodowane pojawieniem się nowego aktu prawa międzynarodowego, co może skutkować nałożeniem na podmioty, zarówno publiczne, jak i prywatne, nowych obowiązków. Z dużym prawdopodobieństwem można przypuszczać, że po ratyfikacji ACTA pojawi się silna presja dla wprowadzenia w poszczególnych państwach-sygnatariuszach modelu ochrony lansowanego przez twórców ACTA.

W tym kontekście również pozostawienie wielu rozwiązań szczegółowych, które będą miały kluczowe znaczenie dla stopnia ingerencji w prawa jednostki, wyłącznie praktyce stosowania procedur budzi mój najwyższy niepokój z punktu widzenia polskiego systemu ochrony praw człowieka.

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich uważam, że ochrona praw autorskich oraz innych praw własności intelektualnej jest bardzo istotnym zagadnieniem. Należy jednak zadać pytanie, jaki wpływ ratyfikacja ACTA będzie miała na przyszłość prawa ochrony własności intelektualnej w Polsce i Europie i skorelowany z nim zakres dostępu obywateli do dóbr kultury. Nie sposób oprzeć się wrażeniu, iż wprowadzenie instrumentu prawa międzynarodowego, takiego jak ACTA, przyczyni się w pewnym stopniu do petryfikacji tego systemu i ograniczenia możliwości debaty nad rozwiązaniami, które w dobie rozwoju nowych technologii zapewniłyby jak najszerszy dostęp do dóbr kultury przy jednoczesnej dbałości o prawa twórców. Konieczność zapewnienia równowagi pomiędzy różnymi wartościami, dobrami i prawami jest zadaniem należącym do władz publicznych. Dyrektywą konstytucyjną jest jednak także zapewnienie jak największej transparentności tego procesu.

Opisane wyżej zagrożenia dla potencjalnej reformy systemu ochrony prawa własności intelektualnej w Polsce są bardziej prawdopodobne w świetle artykułu 18 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów, sporządzonej w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. (Dz. U. z 1990 r., Nr 74, poz. 439) zgodnie z którym Państwo jest obowiązane powstrzymać się od działań, które udaremniłyby przedmiot i cel traktatu, gdy podpisało traktat lub dokonało wymiany dokumentów stanowiących traktat z zastrzeżeniem ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia, dopóki nie ujawni, że nie zamierza stać się stroną tego traktatu.

Moje wątpliwości w tej sprawie pogłębiły doniesienia prasowe z października 2011 r. o przygotowanym pod auspicjami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Porozumieniu o współpracy i wzajemnej pomocy w sprawie ochrony praw własności intelektualnej w środowisku cyfrowym”, mającym na celu zaangażowanie podmiotów prywatnych, jakimi są dostawcy usług sieciowych do ścigania ewentualnych naruszeń prawa autorskiego poprzez zabezpieczenie i przekazywanie m.in. danych użytkowników dopuszczających się takich naruszeń organizacjom zbiorowego zarządzania prawami autorskimi. Wprowadzenie takiego rozwiązania bez oparcia procedur na regulacjach ustawowych wydaje się niedopuszczalne w polskim porządku konstytucyjnym.

Obserwując nasiloną w ostatnich dniach debatę publiczną możemy stwierdzić, że żaden z organów władzy publicznej nie był w stanie udzielić w pełni jednoznacznej

i precyzyjnej odpowiedzi na wątpliwości dotyczące prawnych konsekwencji podpisania i ratyfikacji umowy handlowej dotyczącej zwalczania obrotu towarami podrobionymi (ACTA). Ma to tym większe znaczenie, że sygnały o niezadowoleniu co do ewentualnego wpływu wspomnianej umowy na prawa jednostki były podnoszone przez partnerów społecznych w dialogu z Radą Ministrów regularnie na przestrzeni ostatnich dwóch lat, a więc właściwi członkowie Rady Ministrów mieli czas i instrumenty, aby się do nich ustosunkować. Pomimo deklaracji Rady Ministrów o przeprowadzeniu właściwych konsultacji społecznych, można mieć uzasadnione wątpliwości co do ich zakresu oraz przebiegu.

W świetle przedstawionych wyżej uwag, nie dziwią prezentowane przez partnerów społecznych wątpliwości odnośnie do skutków, jakie ratyfikacja ACTA będzie miała dla prawa do prywatności obywateli, a w szczególności ochrony ich danych osobowych. Za uzasadnione można uznać również obawy związane z możliwymi ograniczeniami wolności słowa, prawa do informacji czy dostępu do dóbr kultury.

Na koniec pragnę zaznaczyć, że w ostatnich dniach publiczna dyskusja i uwaga Rady Ministrów skupia się na kwestii ratyfikacji umowy ACTA, która ma być podpisana przez Polskę w dniu jutrzejszym. Należy jednak przypomnieć, że dla fundamentalnych praw polskich obywateli istotne znaczenie mają także inne umowy międzynarodowe, podpisane przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej, a nadal nie ratyfikowane. Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie zwracał Radzie Ministrów uwagę na konieczność ratyfikacji tych konwencji, uznając je za niezwykle istotne dla zapewnienia właściwego poziomu ochrony praw człowieka w Polsce. Są to przede wszystkim:

- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych ONZ z dnia 13 grudnia 2006 r., którą Polska podpisała w 2007 r. - brak ratyfikacji mimo upływu 5 lat od podpisania Konwencji;
- Konwencja o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej wobec zastosowań biologii i medycyny: Konwencja o prawach człowieka i biomedycynie Rady Europy z 4 kwietnia 1997 r. podpisana przez Polskę w 1999 r. - brak ratyfikacji 11 lat od podpisania Konwencji.

Mając powyższe na względzie, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r., Nr 14 poz. 147 z późn. zm.) zwracam się do Pana Premiera z uprzejmą prośbą o udzielenie wyjaśnień w przedmiotowej sprawie ze szczególnym uwzględnieniem przedstawienia stanowiska Rady Ministrów co do wpływu podpisania i ratyfikacji ACTA na prawa i wolności obywateli. Uprzejmie proszę również o przedstawienie procedury konsultacji społecznych przeprowadzonych w sprawie ACTA, wraz z informacją, na jakiej podstawie zostały wytypowane podmioty biorące w nich udział zgodnie z pismem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 11 maja 2010 r.

A handwritten signature in blue ink, reading "Jacek Jipsen". The signature is written in a cursive style with a large, stylized initial 'J'.